

Laiškai *lietuviams*

1958 VASARIS
(FEBRUARY)
VOL. IX, NO. 2

TAUTOS kalba yra bendras meilės ryšys,
vienybės motina, pilietiškumo tėvas,
ištikimiausias valstybės sargas.
Sunaikink kalbą – sunaikinsi tautos gyvybę,
pačią tautą, jos santaiką, vienybę ir dorovę.
Žmogus, gaudamas iš Dievo buvimą,
gauna taip pat ir įvairias prigimties ypatybes,
tarp kurių yra ir tautybė.
Todėl tautybės paniekinimas
yra aiškus Dievo valios paniekinimas.

Los Angeles arkivyskupas, kard. J. F. McIntyre

MOTINOS VAIDMUO LIETUVYBĖS IŠLAIKYME

JONAS MIŠKINIS

NERIBOTA motinos meilė savo vaikui eina išvien su pasiaukojimu ir savęs išsižadėjimu. Nėra skausmo, kurio motina nesutiktų iškentėti, nei vargo, kurio negalėtų pakelti, kad tik jos vaikui būtų gera. Vaikas motinai brangesnis už gyvybę. Tas motiniškos meilės jausmas gali apimti net svetimus vaikus, jis nori išgydyti visas pasaulio žaizdas. Ši motiniškoji meilė gydo, globoja ir auklėja.

Vydūnas taip apie motinos meilę kalba: “Būdamos motinos, moterys yra ypatingai reikšmingos naujajai kartai, būtent savo vaikams. Ale ne vien tuo, kad jos globia, bet labiau tuo, kad iš jų gyvenimo, iš jų kraujo, jų nuotaikos ir vidinių pergyvenimų tenka vaikams, ką jie iš motinos paveldėja. Vaikai kalbą tikriausiai išmoksta iš motinos. Su jos kalba persimeta ant jų nuolatai motinos sąmoningumas, visas vidinis jos gabumas, jos malonumas, nuoširdumas, teisingumas ir švelnumas.”

Iš tikrųjų niekas taip kaip motina negali įžvelgti į savo vaiko sielą. Tik motina, natūralaus instinkto vedama, sugeba surasti vaikuose visus netobulumus ir blogus palinkimus, tik ji sugeba juos taisyti ir vaiko valią lenkti į gera. Į tai ji įdeda visą savo sielą. Gražiai viena motina išsitarė: “Mes esame laikai — kokios mes, toki ir laikai.” Iš tikrųjų motinos gali duoti laikui charakterį, todėl priaugančiai kartai motina yra viskas. Rašytojas H. Schilgen sako, kad jaunimas be tikros motinos meilės yra tartum pavasaris be saulės spindulių. Be jokių ypatingų žodžių, be audringų pabarmų ar bausmių motina sugeba įkvėpti vaikui tai, ko ji nori. Visas dorybes, kurias skelbia mokslininkai ir pamokslininkai, tik motina gali pilnai išugdyti vaiko sieloje. Tad ir tėvynės meilę ugdant, reikėtų nepamiršti tikrojo kelio — motinos.

Šiandien mes labai sielojamės lietuviybės išlaikymu. Su baimė žiūrime į jaunimą, kuriam gresia didelis nutautimo pavojus. Šiais klausimais mes daug diskutuojame, kalbame ir rašome. Tačiau pirmiausia mūsų visų akys turėtų nukrypti į motiną. Ji ge-

riausiai gali išlaikyti vaikų lietuviybę ir gal neapsiriksime pasakę, kad tik ji viena tai gali. Jeigu ji savo vaikui neįkvėps lietuvių tautos ir lietuvių kalbos meilės, nieko nepadės nei mokyklos nei organizacijos. Juk ar ne lietuvė motina išsaugojo savo vaikuose tėvų kalbą, papročius ir tradicijas ilgais rusų viešpatavimo metais?

Lietuvė motina jau nuo senovės buvo garsi savo giliu tikėjimu ir tautos meile. Kaip gi kitaip galėtume išaiškinti tai, kad mūsų senosios kartos motulės, vos iš maldaknygės mokėjusios paskaityti, sugebėjo išauklėti tiek kilnių ir garbingų vyrų bei moterų, tiek narsių didvyrių ir karių, kurie privedė jaunąją kartą prie Lietuvos nepriklausomybės kelio. Nors, gyvenant šiaudinėje pastogėje, gal ir nebuvo tiek pavojų nuslopinti lietuvių kalbą ir papročius, kaip yra dabar, gyvenant didmiesčiuose ir nuolat bendraujant su svetimaisiais, bet reikia neužmiršti, kad dabartinės mūsų motinos yra mokslus išėjusios, daugiau išsilavinusios negu anų laikų motulės sengalvėlės, todėl jos gali savo vaikus ir nuo šių didesnių pavojų apsaugoti, jeigu tik rimtai stengsis.

Nereikia pasiduoti apatijai ir manyti, kad ne nuo mūsų priklauso ateitis. Būtų labai klaidinga galvoti, kad rusų priespaudos ir spaudos draudimo laikais Lietuvoje tautos meilė ir kalba nežuvo, tik susidėjus ypatingoms aplinkybėms ir visai nepriklausomai nuo mūsų tautiečių pastangų. Užtenka tik pažvelgti į tuos dar netolimus laikus: kiek žmonių žuvo, kiek į kalėjimus pateko ar mirė ištėrime! Ar visa tai įvyko atsitiktinai? Ne, tai buvo heroiškos lietuvių pastangos, nebijant nei kalėjimo nei mirties, kad tik galėtų iškovoti savo tėvynei laisvę.

Todėl nei šiandien nereikia įsivaizduoti, kad mūsų jaunimui pavojai yra per daug dideli ir nenugalimi. Reikia tik aiškaus noro, supratimo ir pastangų. Jeigu anais laikais Lietuvą išgelbėjo tik įgimtas kiekvienam lietuviui ir ypač kiekvienai motinai tautybės jausmas, tai šiandien, kai tas jausmas dar yra ugdomas ir gilinamas visokiomis filosofinėmis sąvokomis, turėtų būti įmanoma išsaugoti vaikus nuo per greito nutautimo.

Lietuvių tautos padėtis šiuo metu yra labai kritiška, gyvename tikrai tragiškose aplinkybėse, todėl esama padėtis iš kiekvieno lietuvių reikalauja didelio fizinių ir dvasinių jėgų įtempimo. Tokia padėtis gali trukti dar ilgai. Šis jėgų įtempimas ilgainiui turės išaugti į tvirtą ir atsparų lietuvių būdą. Šiame tvirto ryžto ir atsparaus būdo ugdyme lietuvė motina turės lemiamos reikšmės. Kokios yra dabartinės mūsų motinos, tokia bus ir Lietuvos ateitis. Tad kiekviena motina turėtų rimtai pagalvoti, kokių konkrečių uždavinių turi imtis, kad jos vaikai pasilikėtų lietuviai.

Vlada Stančikaitė –
Abraitienė

DAILININKĖ VLADA STANČIKAITĖ 1938 metais baigė pilną šešerių metų kursą Kauno Meno Mokykloje, gaudama premiją už diplominį darbą. Tais pačiais metais išvyko į Paryžių patobulinti meno žinių. Bet kitais metais prasidėjus karui, grįžo į Lietuvą.

Jau nuo 1936 metų pradėjo iliustruoti vaikų literatūros knygas. Yra iliustravusi virš 30 knygų. 1942 m. dalyvavo apžvalginėje dailės parodoje, Kaune, su grafika ir tapyba. Berods, tais pačiais metais dalyvavo ir Vilniuje dailės parodoje. 1943 m. laimėjo pirmą premiją vaikų žurnalo “Žiburėlis” viršelių konkurse.

Kai bolševikų okupacijos buvo priversta išbėgti į Vokietiją, ir čia tęsė dailininkės darbą. 1947 m. dalyvavo Baltijos kraštų parodoje, Oldenburge. Vėliau išemigravo į Braziliją, kur iki šiol tebegyvena ir yra labai produktinga savo kūryboje, dalyvaudama įvairiose lietuvių ir svetimtaučių meno parodose. Nuo 1952 iki 1957 m. yra dalyvavusi penkiose meno parodose Sao Paulo ir Čikagos miestuose. Kai kuriose parodose yra dalyvavusi net su keliomis dešimtėmis savo tapybos, grafikos ir temperos darbu. Išėmivijoje gyvendama, iliustravo aštuonias knygas.

VI. Stančikaitės kūryba yra maloni ir suprantama tiek vaikams tiek suaugusiems. Ji pasižymi moterišku švelnumu, giliu prasmingumu ir lietuviška dvasia.

KNYGOS – MŪSŲ DRAUGĖS

ALFONSAS GRAUSLYS

BAI MEDŽIAGINĖS civilizacijos gėrybės ir patogumai vis labiau vertinami ir besaikiai gaudomi, neišvengiamai turi kristi dvasinės kultūros vertybių branginimas ir ieškojimas. Kad visa tai tinka ir mums, lietuviams, užtenka tik prisiminti sunkią lietuviškos knygos padėtį mūsų visuomenėje. O juk gera knyga — tai pats elementariausias dvasinės kultūros pasireiškimas, todėl kas nesidomi knyga, tas stovi šalia kultūros, nors ir inteligentu vadintųsi. Čia ir noriu iškelti knygos vaidmenį žmogaus dvasios gyvenime ir sukelti tas nuotaikas, kurios kviečia patikrinti mūsų nusistatymą knygos atžvilgiu.

“Tiktai knygos yra reikalingos, visa kita — tai tik prabanga.” Šitą Erazmo Roterdamiečio posakį tegalima suprasti, tik atsiminus, kas yra žmogus. Juk žmogus yra dvasia, įvilкта į kūną. Dvasinis pradas yra žmogui esmingiausias, nes be jo žmogus nebūtų žmogus. Štai dėl ko dvasios reikalai ir dvasios maitinimas yra pats svarbiausias dalykas žmogui. Toks dvasios maistas, lengviausiai kiekvienu momentu žmogui pasiekiamas, yra knyga. Žinoma, čia yra kalbama apie gerą knygą, nes tik tokia yra verta garbingo knygos vardo. Nedora knyga dvasios nemaitina, ji dvasią tik skurdina ir žlugdo.

Kokią knygą galima vadinti gera, ir kokią nedora? Gera knyga, maitin-

dama dvasią, ugdo jos dvasingumą. Ją skaitydama, pamirsi tai, kas idealu ir gražu. Parodydama gyvenimą ir jo užkulsius, ji rodo tikrą, pilną gyvenimą, t. y. ne tik neigiamybes, bet ir teigiamybes. Tokia knyga žmogaus negundo, nepiešia blogio patraukliomis spalvomis, bet parodo blogį su visomis jo pragaištingomis pasekmėmis. Nedora knyga kitaip elgiasi. Ji ugdo dvasios trumparegiškumą, nes nuslepia tolimesnes blogio pasekmes. Ji nuslepia tą gyvenimišką, kasdien patvirtinamą faktą, kad kiekvienas nuodėmingas darbas anksčiau ar vėliau suadi skausmu, kad neleistinas malonumas gyvenime virsta liūdesiu. Nedora knyga yra šališka, nes dažniausiai vaizduoja tik neigiamus tipus, tartum jie būtų gyvenimo taisyklė. Taip nedorumą apibendrindama, ji žmogui perša mintį, kad yra beprasmės pastangos būti kitokiu negu visi. Jei tokia knyga ir vaizduoja kartais dorus žmones, tai juos parodo veidmainius, t. y. tik gudresnius nedorėlius. Nedora knyga juslinį malonumą laiko vieninteliu siektinu gyvenimo tikslu. Nedorybė, kuri savo esme yra neestetiška ir valios sulepšėjimo išraiška, bloga knyga vaizduoja gražią, tartum gyvenimiškų jėgų sužydėjimą. Ji griaua gyvenimiškus tikėjimo principus ir ištikimybę jiems.

Visiškai nebūtų teisinga, jei kas susidarytų sau išpūdį, kad gera knyga būtinai turi būti religinė, o jei ir

nereliginė, tai bent negyvenimiška, nes nevaizduoja pilno gyvenimo su jo nedorybėmis. Bet juk yra kilnių autorių, kurie savo kūriniuose nusileidžia į pačias gyvenimo padugnes, į nedorybių persunktas sielų gelmes. Jie vaizduoja visokius nusikaltimus, bet drauge parodo, kaip galutinėje sąskaitoje nusikaltusios sielos yra nelaimingos. Tokie autoriai, nevengdami liesti jokių gyvenimo žaizdų, parodo tų žaizdų bicurumą ir skaitančius įspėja nekristi į nusikaltimo bedugnę. Čia galime prisiminti Dostojevskį, Tolstojų, Mauriac, Graham Green ir kitus žymius rašytojus, objektyviai vaizdavusius blogį.

Jei kuriam nors dvasiniai subrendusiam žmogui, gavus Bažnyčios leidimą, tenka paskaityti draudžiamas knygas, jis nustemba, kaip kartais net labai garsūs rašytojai viską, kas kilnu, nuvainkuoja, o nusikaltimus apsupa dorovės aureole, suniekindami visa tai, kas kelia žmogaus sveikąsias dvasios jėgas kovai prieš blogį. Vieną kitą tokią knygą protingas žmogus paskaitęs tampa lyg įskiepytas prieš norą daugiau tokių knygų skaityti ir be jokių rezervų pasirašo po Bažnyčios draudimu. Jis įsitikina, kad, jeigu fiziniai nuodai vaistinėse yra žymimi kaukole, įspėjančią jų pavojingumą gyvybei, tai tuo labiau reikia įspėjančio draudimo etikete sulaukyti bent geros valios žmonės nuo dvasios nuodų.

Knyga yra suvaidinusi tokį didelį vaidmenį pasaulio kultūros gyvenime, kad yra aišku, jog pasaulio dvasinis gyvenimas visai kitaip atrodytų, jei knygų visai nebūtų buvę. Prisiminkime kad ir tai, jog visokeriopa sveika pažanga, knygose atžymėta, tarnavo ir tebetarnauja ateinančioms kartoms statyti ir tobulinti pažangos rūmus.

Jeigu nebūtų knygose sutelktų žinių ir patyrimų, tai toji statyba daug lėčiau vyktų ir mūsų gyvenimas dar būtų primityvesnis. Laukiniai žmonės tūkstantmečiais lieka laukiniai, nes neturi rašto ir knygų. Todėl tikrai yra teisingi Pearl S. Buck žodžiai, kad "išmokti skaityti yra tas pat, kaip uždegti proto lempą, išvaduoti sielą iš kalėjimo arba atidaryti į pasaulį vartus".

Jeigu prisiminsime religinę knygą, tai žinokime, kad ji yra sujudinusi milijonų žmonių sielas ir prikėlusį jas iš juslinio gyvenimo vergijos dvasiniam gyvenimui. Dvasinis skaitymas, gerai apgalvotas ir tinkamai suprstas, tūkstančiais kilnių minčių ugdo ir maitina dvasią, praturtina ir pagilina maldą ir skatina dvasinę pažangą. Kas suseks ir nustatys, kokią milžinišką įtaką pasaulio dvasinio veido reformavimui yra padariusi Biblija! O kalbėdami bendrai apie religinę knygą, turime daugybę labai apčiuopiamų gyvenimo pavyzdžių, kaip tokia knyga veikia ir žmonijos dvasioje banguoja šimtmečių eigoje.

Štai šv. Ignacas Loyola. Jis atsivertė, beskaitydamas ligos metu religines knygas. To atsivertimo vaisius, yra Jėzuitų Ordinas, kurio įtaką į kultūrinį Europos gyvenimą pripažįsta ir netikintieji istorikai. Šv. Augustinas savo "Išpažinimuose" taip pat pasisako, kad jo svyravimus ir nerimavimą prieš atsivertimą nutraukė paslaptingas balsas, paraginęs imtis knygos — šv. Povilo laišku — ir ją skaityti. Kalbant apie tą pačią šv. Augustino "Išpažinimų" knygą, reikia pasakyti, kad ji yra viena labiausiai suraminančių ir sustiprinančių knygų, kuri kada nors buvo ar yra parašyta. Joje taip giliai ir puikiai išvelgta į žmogaus prigimtį, kad kiekvienas, giliau su ja susipažinęs, galės pasakyti, kad "tai

VI. Stančikaitė

Kristaus dovanos

Sonės Tomarienės knygos

“Saulės vestuvės”

ilustracija (1957)

knyga ne apie svetimus, bet apie mano paties nupuolimus” (Petrarka)

Jeigu ieškosime pavyzdžių iš šių laikų sėkmingo religinės knygos veikimo, tai toksai pavyzdys gali būti prancūzų rašytojas J. Green, kurs savo dienoraštyje daug kartų pasisako, kaip jį veikė Šv. Rašto skaitymas. Išmokęs hebrajų kalbos, kad galėtų iš originalo skaityti, jis labai dažnai skaito Bibliją, kartais net negalėdamas apie nieką daugiau, kaip tik apie šią knygą galvoti. Skaitydamas jis pajunta joje slypinčius begalinius turtus, kurie, jo žodžiais tariant, niekada nebus išsemti ir kuriuos mes vos tik pradėdame nujausti. Kada tik jis tos kny-

gos griebdavosi, visada surasdavo tiesioginių nurodymų savo gyvenimui. Ypač Evangelijos, jo paties žodžiais, esanti knyga, kurios niekada žmonija neužskleis, nes tos knygos supratimas vis gilėja ir auga ir yra giliai įrašomas kontempliatyviai nusiteikusių žmonių širdyse.

Biblijoje, anot jo, kiekvienas gali rasti nurodymų savo asmeniniam gyvenimui, tik juos tikėjimo pagalba reikia mokėti išskaityti. Pagaliau jis apsupa Bibliją ypatinga aureole, kai sako, kad tai amžinai jauna knyga, tartum kalnų šaltinis, kurs tūkstančiais metų teka. Bet ji taip pat naujausia iš visų knygų, nes joje iš anksto visas

parašyta, kas kitų dar bus vėliau parašyta. Todėl žmogus, kurs po tūkstančio metų rašys, jau bus pavėlavęs, nes Biblijoje jis ras tą patį parašyta. Šitomis paskutinėmis mintimis jis nusako, kad Šv. Raštas yra pati gyvenimiškiausia knyga ir geriausia gyvenimo mokykla. Ar tad nuostabu, kad Merežkovskis įžanginiame žodyje į savo veikalą, vardu "Nežinomasis Jėzus", prisipažįsta nuolat su savimi nešiojąsį Naująjį Testamentą ir, šiai knygai susidėvėjus, negalįs surizikuoti net kelioms dienoms su ja skirtis, kad galėtų įrišti.

Didžiųjų mistikų raštų skaitymas daug kam padaro galingą įspūdį ir atveria naujus dvasios horizontus. Tie veikalai, jų konkrečių Dievo artimybės išgyvenimų įtakoje parašyti, daugeliui net aukštos inteligencijos katalikų yra visiškai nežinomi. Daugelio sąmonėje įstrigę visokie prietarai kliudo tuos veikalus į rankas paimti. Kaip jie nustebtų išgirdę, kad, pvz., anglų rašytojas Somerset Maugham savo pagrindiniame romane "Of Human Bondage" yra nujautęs mistikų skaitymo nuostabią įtaką žmogau gyvenime. Reikia pastebėti, kad tuo laiku, kai jis tą romaną rašė, autorius buvo realistas, natūralistas ir, kaip materialistiškai nusiteikę žmonės pasakytų, tolimas visokiom iliuzijom. Po paskutinio karo šis rašytojas gerokai priartėjo prie religijos, ką galima pastebėti jo plačiai nuskambėjusiame veikle "The Razor's Edge". Ir štai vienas ano romano veikėjas, pradėjęs skaityti šv. Jono nuo Kryžiaus mistinius raštus, pradėjo nujauti tai, ko nenujautė... kad yra kažkas geresnio negu realizmas, kurį jis iki šiol garbino. Tas "kažkas" taip pat buvo realizmas, kaip jis jautė, tik aukštesnės plotmės, kur faktai, matomi gyvenimiškesnėje švieso-

je, pasirodo kitokie, pasikeitę. Giliausiai sujaudintas tasai mistinių raštų skaitytojas matė kylančią tiesą taip, kaip tamsią audringą naktį žaibui suspindėjus pamatoma kalnų grandinė. Jam atrodė, kad jis pamatė, kaip gali būti įvairus ir turtingas vidujinis gyvenimas. Jam atrodė, kad jis pajuto tai, ką pajunta karalysčių užkariautojas ir nežinomų kraštų atradėjas.

Jei knygos gali turėti tokią įtaką žmogui, tai aišku, kad apsiskaičiusio žmogaus yra visai kitoks vidaus pasaulis negu neskaitančio. Tad visai nenuostabu, kad norintieji geriau pažinti kokį nors mirusių žymių žmonių vidaus pasaulį, susidomi ir jų biblioteka. Apie kiekvieną žmogų daugiau ar mažiau liudija jo knygynėlis. Jokio knygynėlio neturėjimas kalba apie žmogaus dvasinį sustingimą, protinį tingumą ir neaukšto laipsnio dvasingumą.

Mes, lietuviai, turime ypatingą pareigą ypač savą lietuvišką knygą branginti. Kai prisimename lietuviškos spaudos draudimą ir tuos tūkstančius suardytų gyvenimų ir žuvusių gyvybių aukų, tas knygą gabenant ir platinant, lietuviška knyga nušvinta nežemiška šviesa. Darosi graudu, kai šiandien toji lietuviškoji knyga yra nemylimos podukros padėtyje. Kiek yra lietuvių, kurie lauktų, kada išeis nauja knyga ir, jai išėjus, tuoj stengtųsi įsigyti? Tikrai yra tragiškas tas krikščioninis tų lietuvių idealizmas, kurie vis dar knygas rašo ir jas leidžia, nors iš to negauna jokio pelno, bet dažnai tik nuostolį. Jie gavina baigiančią užtrokšti lietuvišką kultūrą. Kaip žemai yra kritęs mūsų lietuviškasis idealizmas, kai nevienas jau lietuviškos knygos gėdisi ir laiko netinkamu dalyku ją kitam įvairių švenčių ar kitokių progų metu dovanoti. O vis dėlto, galima

sakyti, nėra kitos tinkamesnės dovanos kaip gera knyga. Visos kitos kad ir brangiausios dovanos yra dažniausiai nuasmenintos, o knyga, gražiu įrašu įasmeninta, tampa tikras ir pastovus atminimas. Jei mes dovanom paieškotume lietuviškos knygos, visai kitokia būtų mūsų knygos padėtis. Jei kiekvienas, nutraukęs nuo prabangiųjų dalykų bent kiek lėšų, nusipirkęs keletą lietuviškų knygų kasmet, lietuviška knyga suklestėtų. Ar neturėtume išsiugdyti tokią nuomonę, kad lietuviškų knygų neturėjimas būtų suprantamas kaip didelė gėda? Juk kas visiškai lietuviškos knygos neperka, tas (sakykime aiškiai!) prisideda prie lietuviybės naikinimo.

Mylėkime gerą knygą, prisiminę, kad yra buvę tokių žmonių, kurie bučiuodavo knygą, dėdami ją lentynon. Juk, anot teisingos vieno rašytojo pastabos, gali tauta nustoti savo kolonijų ir net nepriklausomybės, bet jos sukurtos dvasinės vertybės pasilieka, todėl jas reikia labiausiai branginti. Kaip gražiai mahometonai pagerbia savo šventąją knygą, kai prie kiekvieno jų lovos yra padėtas į šilkinę Mejoje pagamintą medžiagą įvyniotas

Koranas. Tikri knygos mylėtojai pasi-stengia, kad knyga būtų gražiai įrišta, nes tai pagarba knygai — dvasinės kultūros ženklas.

Kiekvienas kultūringai nusiteikęs žmogus gali kasdien rasti bent kiek laiko naudingam skaitymui. Gal didžiausias knygos skaitymo vaisius yra tas, kad ji sukelia minčių, sužadina galvojimą ir tuo būdu brandina žmogaus dvasią. Tad sąmoningas skaitytojas ne tik turėtų daryti perskaitytų knygų svarbesnes ištraukas, bet ir užsirašyti beskaitant kilusias originalias mintis. Knygas reikia lėtai ir apgalvotai skaityti, bet ne "ryti". Teisingai sako R. Rolland, kad žmonės, kurie greitai ir negalvodami skaito, nesupranta tos stebuklingos jėgos, kuri trykšta iš gražių knygų, kai jos yra pamažu skaitomos.

Jei, anot krikščionybės mokslo, sielos reikalai turi būti pirmoje vietoje, argi neturėtų būti pačioje pirmoje vietoje pastatomi tie visi dvasiniai turtai, kuriais siela minta? Tai prisiminus, ir pradžioje paminėtas posakis, kad "tikrai knygos yra reikalingos, o visa kita yra tik prabanga", neatrodys taip neįprastas.

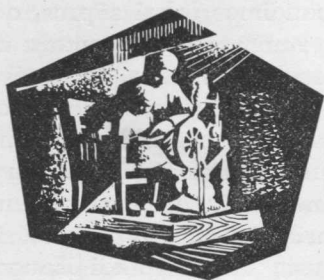
SONĖ TOMARIENĖ

TĖVŲ LANGELIS

O kai mes buvom šaly savojoj,
Tai mes dejavom, tai mes gailėjom,
Kad kiparisais ir orchidėjom
Tėvynės kloniai mums nelinguoja;

Kad mūs girgždutės — ne everestai,
Kad mūs dubysos — ne amazonės,
Kad paprastuoliai — vargelių žmonės,
Kad mūsų duona nebrandžiai bręsta...

O kai išėjom svečion šalelėn —
Ne Amazonė, ne kiparisa,
Bet atiduodam pasaulį visą —
Už vieną žvilgsni tėvų langelin!

prie šeimos židinio

LANKAI IR STRĖLĖS ŠEIMOJE

* * *

SIMAS SUŽIEDĖLIS

DIDMIESČIŲ aplinka daugiausia duoda mažamečių nusikaltėlių iš tų šeimų, kurios gyvena susikimšusios apleistuose kvartaluose. Mažesni miesteliai ir kaimai yra sveikesni. Tačiau ir juos pasiekia iš didmiesčių besiliejanči gatvinė įtaka. Amerikoje ji yra labai stipri ir grėsmi, nes gatvėmis yra pavirtę kone visi didesnieji keliai ir pakelės. Pakelėse gali rasti tai, ko nerasi savo namų švarioje aplinkoje, arba iš savo namų radijo bei televizijos išgirsi ir pamatysi tai, ko geriau būtų nežinoti. Kaip tėvai besirūpintų, negalės savo vaikų visai išsaugoti nuo neigiamos pašalinės įtakos. Dar prasčiau, jeigu tuo nebus visai rūpinamasi: vaikai palikti auginti gatvei bei jų pačių susirandamom pramogom.

Bet tiek vaikus, tiek ir tėvus veikia dar antras dalykas — tai minios psichologija, kuri namų židinį įjungia į viso krašto žmonių nuotaikas bei jų siūbavimą. Mūsų laikais nėra lengva

spirtis tai minios įtakai, kitaip dar vadinamajai tarpasmeninei difuzijai. Ji turi pagrindą pačių mūsų dvasioje. Štai, išgirstame kurią žinią — prastą arba gerą. Ji žaibiškai pro mus praeina ir pasirodo veido išraiškoje. Jei reikia dėl tos žinios kas daryti, susimąstome, apsisprendžiame ir veikiame. Tai gali žmonės spręsti iš mūsų išvaizdos, elgsenos ir pastangų, mums net ir nieko nesakant. Dažniausiai pasakoma ir žinoma. Kitus tai dar labiau paveikia. Tuo būdu visuomenėje susidaro tarpusavio poveikis — minčių ir veiksmų skleidimasis, difuzija, kuri gali sukelti didelį džiūgavimą arba didelę baimę, net paniką. Tos difuzijos keliu visuomenėje sklinda pamėgdžiojimas, mados, propaganda, vadinamoji laiko dvasia ir kt. Tam visuomenės siūbavimui labai daug pasitarnauja radijas, televizija, spauda, greitas susisiekimasis, reklamos, kinai, masiniai žmonių susibūrimai. Šiais laikais gyvename lyg kokiame tven-

VI. Stančikaitė
 "Gintarėlės" iliustracija

kiny, į kurį metus ir nedidelį akmenėlį, ratilai nueina visu paviršiumi ir susiūbuoja nendrės.

Difuzija su visom savo priemonėm gali būti palenкта ir gerom idėjom skleisti. Bet prastas dalykas lengviau ir greičiau plinta, negu geras. Šeimom tai sudaro problemą: socialinėje aplinkoje ir moderniškoje minioje išsilaikyti atspariai ir sveikai. Kokių apsaugos priemonių šeima imasi?

*

Šeima labai daug remiasi savaimingu vaikų auklėjimu. Tai yra tasai auklėjimas, kuris atsiremia įgimta tėvų meile, jų susirūpinimu savo vaikus saugoti nuo blogio ir lenkti į gerį. Tėvai vadovaujasi natūraliu gėrio pajautimu, visuotiniais doros principais, įpročiais, tradicijom, kitų pavyzdžiais. Bet tai nevisada duoda gerų rezultatų, jei socialinė aplinka yra prasta, mi-

nios spaudimas labai stiprus, o pačių tėvų gyvenimas dar nesutaria su tuo, ko jie moko ir norėtų, kad vaikai laikytųsi. Antai, išsiskyres tėvas ar motina gali labai norėti, kad jų sūnus ar duktė nepasektų tėvų, bet augančio vaiko moralinis atsparumas jau gali būti susilpnintas. Yra išimčių, kad ir iš pairusių šeimų vaikai išauga kito, negu buvo jų tėvai. Bet išimtys nepakeičia senųjų romėnų pasakymo: non procul a stipite poma cadunt — obuoliai netoli nuo kamieno (obelies) nurieda. Yra taip pat neretų atvejų, kad ir tvirtų bei dorų šeimų vaikai savo gyvenimo būdu tėvam širdį suspaudžia.

Kiek auklėjimo galimybės yra neribotos, tiek ir auklėjimo rezultatai gali būti nelaukti. Auklėjimas šeimoje kažkur užlūžta, ir tėvai pasijunta nusivylę savo pastangom bei savo vaikų nuvilti. Jie taiko tuos pačius metodus visiem savo vaikam, o pasiekia nelygių rezultatų dėl socialinės aplinkos, pašalinės įtakos, idėjų difuzijos visuomenėje ir skirtingo vaikų charakterio. Išlyginimo kiek daugiau galima pasiekti, kai auklėjimas sustiprinamas sąmoningo ugdymo.

*

Sąmoningam vaikų ugdymui reikėtų ruoštis dar prieš vedybas. Pasiruošimas apima pažinimą būtiniausių psichologijos ir pedagogikos dėsnių, religinio auklėjimo principų, aplinkos ir laiko tendencijų ir kt. Kai ką reikės vis iš naujo studijuoti, nes gyvenimas vietoje nestovi. Tačiau visa tai apimti ir suderinti su vaikų meile bei globa, o ypač pritaikyti atskiroje šeimoje, niekada nebuvo ir nebus lengva, kai vieni vaikai ritinėjasi žeme, o kiti jau darda ratais. Tos pačios priemonės nevisiem vienodai tiks.

Formuoti jauno žmogaus charakterį yra pats sunkiausias dalykas, bet kiek šeimų rimtai to uždavinio imasi? Labai dažnai pasitaiko, kad šeimos kuriamos tiktai suaugusiems — tiktai dviem įsimylėjusiem, nedaug paisant, ką ji duos naujai ateisiantiems. Atrodo, paprastas reikalas, kuriam pakaks įgimtos tėvų meilės. Deja, nevisada to gero dalyko pakanka.

Auklėjimo darbą tėvam sunkina dar tai, kad vaikai yra jų, o ne svetimųjų. Vaikai paveldi ne tiktai tėvų prigimtį, vadinamąją biologinį pagrindą, į kuri įsispraudžia gero ir negero, bet ir būdo bruožus, didelį panašumą. Tėvus gali atpažinti iš vaikų juoko, mostų, eisenos, balso, polinkių. Patys tėvai dėl to nevisada mato, kas jų vaikam negero teko iš paveldėjimo ir kas įaugo pirmaisiais brendimo metais, kai vaikas tebuvo sūpstomas ir myluojamas, it koks angelėlis. Vėlniuko ragučiai vėliau pasirodo, ir juos aplaužyti jau darosi sunkiau. Vaikų meilėje reikia daug išminties, kantrybės ir susitvardymo, kad būtų sutvarkytas bręstąs žmogus.

Antra vertus, didelis griežtumas, paremtas tiktai draudimu ir baudimu, kad ir eitų iš tėvų meilės, gali sukelti ir didelį prieštaravimą: esą tėvai nenorį suprasti nei savo vaikų nei laiko dvasios. Tuo atžvilgiu kiekvienoje šeimoje susidaro didesnė ar mažesnė įtampa, kada vaikai pakyla nuo popierinių žaisliukų ir nueina prie gyvųjų žaislų, kada jiems jau nepakanka joti ant tėvo pečių arba glaustytis ant motinos kelių, bet įsigeidžia joti motociklu ar automobiliu ir glaustytis apie savo pomėgius. Šituo metu susikerta tėvų autoritetas ir žodis su vaikų laisve ir jų atsikirtimu.

*

Tėvų ir vaikų santykis šeimoje yra pagrįstas žmogaus santykiu su Dievu. Dievas mums yra aukščiausias autoritetas ir Dievas duoda žmogui didžiausią laisvę, bet laisvę — įstatymuose. Yra net pasakyta, kad "įstatymas jus padarys laisvus". Iš Dievo įstatymo išplaukia tėvų autoritetas ir iš žmogaus laisvės išteka vaikų laisvė. Tačiau tikrą laisvas ir už savo veiksmus atsakingas gali būti tiktai subrendęs žmogus. Brendimas vyksta tėvų priežiūroje, kuri vaikams darosi vis laisvesnė, juo daugiau jie įgyja sąmonės ir pajaučia atsakomybės. Pradžioje tėvų žodis yra griežtai įsakomas, nes juo valdomi instinktyvūs ir impulsyvūs vaikų veiksmi. Toliau tėvo ar motinos žodis darosi vadovaujantis ir išpėjantis, nes juo kreipiamasi į paties vaiko valdymąsi ir jo protinius motyvus. Pagaliau tasai žodis pasidaro maldaujantis, kaip ir Dievo, kada subrendęs vaikas jau turi savarankišką gyvenimą.

VI. Stančikaitė
"Gintarėlės" iliustracija

Bet ir subrendusiems vaikams lieka moralinė pareiga paklausti tėvų protingų motyvų ir pagarbiai juos priimti. Pagarba reiškama ne žodžiais ir dovanom, o veiksmais. Iš vaikų elgsenos sprendžiama, kiek jie savo tėvus gerbia ir saugo gerą jų vardą, kaip iš žmogaus veiksmų matoma, ar jįsai Dievą tikrai lūpomis garbina.

Autoritetas ir laisvė šeimoje gali nesusiderinti ir kiekvienas nueiti kraštutine linkme. Autoritetas tėvus lenkia savo valią pertempti. Laisvė lenkia vaikus per anksti iš tėvų valios išsilaisvinti. Iš to susidaro gana dažna įtampa, kartais dramatiška ar net traagiška tėvams ir vaikams. Tėvai primiršta, kad vaikus ugdo ne sau, o vaikui neįsisąmonina, kad jie auga irgi ne sau. Savęs ir savo interesų ieškojimas veda į nesutarimą, kurį visada didina prastesnė aplinka, neapvaldytas charakteris, pramogų trauka, pomėgių gundymas ir kt. Vaikai daug ko įsinori, tėvai daug ko neleidžia.

Tėvai turi pareigą vaikus saugoti, drausminti ir normuoti, bet jiems ir nelengva susitaikyti su pakitusiai papročiais, naujenybėmis, laiko atneštomis atmainomis — visu tuo, kas užnešama difuzijos, nors iš esmės ir nevisa būtų prasta. Vaikų auklėjimui būtina, kad tėvai stengtųsi gerai susiorientuoti ir vaikus orientuoti, skirti ne nauja ar sena, o pikta ir gera, nelikti tik praėityje, kai vaikai veržiasi į ateitį. Vaikai turi savo laikrodžius; tėvai palieka prie senų žadintuvų. Kadangi laikas turi būti suderintas, tai žadintuvus tereiškia, kad tėvams visą laiką reikia budėti, pradedant pirmąja vaiko diena, iki jįsai išsina iš tėvų židinio kurti savojo.

*

Šeimyninio gyvenimo ciklas prasideda iš naujo: iš vieno namų išsina-

ma, kad į kitus būtų pareita tokiems pat uždaviniams ir pareigoms, kokias turėjo jaunavedžių tėvai. Gi visi pagaliau susieisime į vienus dangiškojo Tėvo namus, kaip Jo vaikai. Šia prasme Lebanono poetas ir filosofas Kahlil Gibran († 1931) taip kalba apie tėvus ir vaikus:

"Jūsų vaikai nėra jūsų vaikai. Jie yra Gyvenimo dukros ir sūnūs, kurie stiepiasi į savo gyvenimą. Jie ateina pro jus, bet ne iš jūsų, ir nors jie yra su jumis, jums nepriklauso.

Jūs galite jiems suteikti savo meilę, bet ne savo mintis, nes jie turi savąsias. Galite priglobti jų kūnus, bet ne sielas, nes jos gyvena ateities rūmuose, kurių negalite išvysti net savo svajonėse. Galite bandyti supanašėti į juos, bet neverskite, kad pasidarytų panašūs į jus, nes gyvenimas negrįžta atgalios ir praėjusi diena namo nepareina.

Jūs esate tik lankas, iš kurio gyvosios strėlės išlekia tolimon. Kas jus amžina ranka sulenkė, nori, kad skristų amžinumon Jo nužymėtu taku. Turite džiaugtis, kad tam tikslui jus pasirinko, nes kas myli judriąsias strėles, myli ir pastovius lankus".

Šiais giliomis minties aforizmais vaizdžiai išreikšta, kaip žmogaus siela iš Dievo išsina, tėvų namuose apsivelka kūnu, it pakeleivė rūbu, ir toliau keliaudama vėl į Jį grįžta. Čia yra giliausia prasmė vaikų auklėjimo, kuriam negali būti gailimasi jokių pastangų ir aukos.

Ne tas yra kilnus žmogus, kurs už viską dėkoja, bet tas, kurs už viską yra dėkingas; ne tas yra mandagus, kurs nuolat atsiprasinėja, bet tas, kurs savo gražiu elgesiu atsilygina už neapgalvotus užgavimus.

jaunimo paslaptys

ATMINTIES LAVINIMAS ALG. KEZYS, S. J.

Atminties vertė

"ATMINTIS", sako Ciceronas, "yra viso žinojimo rezervuaras". Ir dar daugiau: atminties funkcija nėra vien tik priminti, ką esame išmokę, bet ir kurti. Ji kuria žmogaus išmintingumą, praktiškumą, sumanumą, net pačią jo asmenybę. Yra žmonių, kurie staiga praranda visą savo atmintį. Tai amnezijos aukos. Toki negali atsiminti savo pavardės, adreso, giminių, praeities faktų. Jie jaučiasi lyg iš dangaus nukritę. Praradę savo praeities atmintį, jie neteko savęs, savo asmenybės.

Iš šito fakto aiškiai matome, kad atminties svarba mūsų gyvenime yra begalinė. Bet praktiškai jos svarbą pažįstame daugiau iš atminties reikalingumo mokslo arba žinojimo srityje. Todėl ano Cicerono pasakymo pilnai pakanka įrodyti, kad atmintis yra didelės reikšmės žmogaus gyvenime. Ji yra didelis mūsų turtas, kurį reikia branginti, saugoti, ugdyti. Šio straipsnio skiltyse pateiksime keletą minčių apie atminties lavinimą.

Optimistai ir pesimistai

Atminties lavinimo atžvilgiu žmones galima skirstyti į dvi pagrindines

grupes: optimistus ir pesimistus. Pesimistai nepasitiki savo atmintimi. Jie nuolat skundžiasi ir dejuoja, kad jų atmintis bloga. Optimistai tiki didžiąja atminties galia. Šie nepripažįsta jokių kliūčių, kurios pastatytų neperžengiamas uztvaras norintiems išlavinti gerą atmintį. Bene didžioji žmonijos dalis priklauso pirmajai grupei, nes beveik kiekvienas galime šį tą prikišti savo atminties sugebėjimams. Tik išrinktieji genijai priklauso antrajai. Tokių labai maža. Galima girdėti nusi-skundimų net iš pasaulinio garso profesorių ir mokslininkų, kurie, kitų akimis žiūrint, turi pavydėtiną atmintį, bet patys dažnai ja nėra patenkinti. Garsusis Woodstock'o kolegijos teologas, Bažnyčios ir Valstybės santykių specialistas, kunigas J. Murray, S. J., net gerai paruošose kalbose kartais sustoja, negalėdamas prisiminti norimos pavardės ar fakto. Vienos konferencijos metu paminėjo neseniai išleistos knygos pavadinimą ir užsikirtu ant tos knygos autoriaus pavardės. Norėdamas pasiteisinti, jis tarė: "Aš niekaip negaliu atsiminti trijų dalykų: pavardžių, skaičių ir... dabar neatsimenu, kas yra tas trečias dalykas."

Iš optimistų atstovų paminėtinas atminties genijus Harry Lorayne, kuris savo atminties akrobatika yra pargarsėjęs visoje Amerikoje. Jis laikosi nuomonės, kad atminties apimtis yra beribė. Blogos atminties visiškai nesą. Yra tik išlavintos ir neišlavintos atmintys. Lorayne sukūrė atminties lavinimo sistemą, kuria naudodamiesi ir negabiausi gali pasiekti aukštos atminties kultūros. Apie jo sistemą pakalbėsime vėliau.

Šv. Tomas savo gyvenimo pabaigoje yra išsitaręs, kad jis neužmiršdavo nieko, ką kartą išmoko. Nenuostabu, kad jis sugebėjo sukurti nepamainomą scholastinės filosofijos ir teologijos sintezę.

Panašių atminties genijų galima rasti ir daugiau. Bet kalbant apie atminties lavinimą, neverta prie jų ilgiau sustoti. Genijų pavyzdžiai yra skirti daugiau nusistebėjimui negu inspiracijai. Kas negali pasigirti geniališka atmintimi, tą gamtos apdovanojimų stebuklai tik slegia. Tačiau viena kita jų mintis gali būti vertinga norintiems išigyti stipresnę atminties galią.

Posūčių atminties teorija

Šv. Tomo psichologija daugelio modernistų yra laikoma atgyventa. Dabar įėjo į madą priimti kaip moksliską tiesą tik tai, ką galima patikrinti eksperimentais arba įrodyti laboratoriniais metodais. Šv. Tomo laikais modernizuotų psichologijos laboratorijų nebūta, tačiau, išigilinus į jo stebėjimu ir protu prieitas išvadas, lengvai galima pastebėti, kad dauguma jo išvelgimų į žmogaus ir jo galių prigimtį yra teisingi ir dabar patvirtinti laboratoriniais bandymais. Čia nesigilinsime, kiek tų jo išvelgimų yra patvirtintų, kiek ne. Mums tik svarbu išskelti

keletą minčių iš šv. Tomo teorijos apie atmintį, nes čia dėstomajam atminties lavinimo metodui ta teorija yra itin tinkama. Pirma patieksime svarbiuosius tomistinės minties punktus, o tada nurodysime, kaip juos praktiškai pritaikyti.

Pagal šv. Tomą, atmintis yra galia, kuri sugeba palaikyti, atgaminti ir atpažinti praeities patyrimus (žiūr. *Summa Theologiae*, I, 78, 4 c). Atminties objektas yra praeitis, o jos funkcijos — tą praeitį palaikyti, reikale atgaminti ir ją atpažinti.

Kadangi atmintis yra susieta su laiku ir laiko matavimu (t. y., turi materialines ypatybes), šv. Tomas priskiria tikrąją atmintį (*memoria per se*) juslėms. Protinė atmintis irgi turi vietą tomistinėje sistemoje, tačiau ji vadinama netikrąja arba antraeile (*memoria per accidens*). Kad atmintis yra daugiau juslinės negu protinės prigimties, rodo dar ir tai, sako šv. Tomas, kad mes lengviau prisimename konkrečius vaizdus negu abstrakčias sąvokas. Gal dėl to ir vaikystės pergyvenimai, būdami daugiau juslinio pobūdžio, yra ryškiau prisimenami negu vėlesnio amžiaus.

Juslės funkcijonuoja tiek psichinių principų tiek fizinių organų keliais. Ir atmintis turi turėti fizinį organą. Jau šv. Tomas nurodė, kad pagrindinis atminties organas yra smegenys. Ši jo spėliojimą dabar patvirtino laboratoriniai eksperimentai, atradę, kad tam tikros smegenų vietos funkcijonuoja kaip atminties centrai.

Pripažįstant juslinę atminties prigimtį, nesunkiai prieinama išvados, kad atminties lavinime juslės ir juslių apčiuopiami vaizdai turi turėti didelės reikšmės. Kaip matysime vėliau, atmintis iš tikrųjų žymiai pagerėja, kai norimus atsiminti dalykus aso-

cijacijų keliu sujungiamo su juslių, ypač vaizduotės, pagamintais vaizdais. Kuo šitie vaizdai ryškesni, tuo lengviau juos atsimename.

Atgaminimo ir asociacijų dėsniai

Svarbiausia geros atminties ypatybė yra sugebėjimas lengvai ir greitai atgaminti pasąmonėje glūdinčias impresijas. Šv. Tomas, aiškindamas atmintyje sukrautų impresijų atgaminimą, skolinasi daug ką iš Aristotelio. Aristotelis skiria atmintį nuo reminiscencijos, t. y., patį "sandėlį", kur sukrautos praeities impresijos, nuo vyksmo, kuriuo tos impresijos atgaminamos. Šv. Tomas priima Aristotelio mintį apie reminiscenciją, bet padaro ją pačios atminties funkcija. Atseit, pati atmintis, o ne kokia kita galia, atgamina norimus praeities pergyvenimus.

Šitas atgaminimas vyksta dviem keliais: vienos impresijos atsigamina savaime, automatiškai, kitos pagal tam tikrus asociacijų dėsnius. Šv. Tomas skiria dvi pagrindines asociacijų rūšis — vykstančias pagal laiko arba objektų eigą. Mes prisimename praeities įvykius pagal laiko eigą tada, kai ieškome jų pasąmonėje, remdamiesi laiko principu, pvz., pradėdami nuo neseniai įvykusiųjų ir eidami prie ankščiau vykusiuju. Objektų eigą šv. Tomas, sekdamas Aristotelį, dar skirsto į tris rūšis: panašumo, nepanašumo ir artumo. Šios rūšys yra žinomos kaip trys asociacijų dėsniai. Panašumo dėsnis sako, kad panašūs dalykai turi tendenciją atgaminti tas impresijas, kurios yra į juos panašios. Prisiminę, pvz., kokį istorinį didvyrį — didįjį Lietuvos kunigaikštį Algirdą — lengvai prisimename ir kitus didvyrus, panašius į jį: Kęstutį, Vytautą. Nepanašumo dėsnis sako, kad mes

VI. Stančikaitė
Brazilijos Madona

lengvai prisimename kontrastus; pvz., prisiminę didįjį Lietuvos kunigaikštį Vytautą, be jokio vargo prisimename kryžiuočius, kurie buvo jo priešai. Panašiai yra ir su artumo dėsniu. Galvodami apie kokią vietovę, galime išvardinti ir tuos dalykus, kurie yra susieti su ta vietove.

Asociacijų teorija turi didelės reikšmės atminties arba impresijų atgaminimo lavinime. Ji pabrėžia, kad atminties "sandėlyje" sukrautos impresijos nėra palaidos, viena nuo kitos nepriklausomos, bet surištos tam tikrais ryšiais, vadinamais asociacijomis. Žinodami asociacijų dėsnius, galime palyginamai nesunkiai atgaminti užmirštuosius pergyvenimus. Ko nesugebame prisiminti automatiškai, tai galime ieškoti pasąmonėje pagal

asociacijų dėsnius. Nevienas, bandęs šiuo principu pasinaudoti, pasiekė stebėtinai gerų rezultatų. Bet kaip visur, taip ir čia reikia įgudimo.

Atminties genijaus patarimai

Sekdamas savąją juslinės atminties teoriją, šv. Tomas duoda keturis patarimus, kaip pagerinti atmintį. Pirmą, kadangi juslinės pažinimo galios geriau palaiko impresijas negu protinės, norimą atsiminti dalyką reikia asociacijų keliu sujungti su juslių apčiuopiamais vaizdais. Šitie vaizdai turi būti neįprasti, nes toki labiau įsispaudžia į atmintį. Antra, jeigu atmintinai išmoktinių dalykų yra daugiau negu vienas, juos reikia sugrupuoti. Žinant jų eilę, galima lengviau visus atsiminti, einant nuo vieno prie kito. Trečia, reikia mokytis su noru ir dėmesiu. Valios nusistatymas išmokti padeda atminčiai lengviau dalyką pasisavinti ir pasisavinus ilgiau jį išlaikyti. Ketvirta, išmokus, reikia dažnai pakartoti (žiūr. S. T., II-II, 49, 1 ad 2).

Trys paskutiniosios taisyklės nereikalauja daug aiškinimo. Kiekvienas iš savo patirties žinome, kad dėmesys, noras išmokti, logiškas sugrupavimas, atsimintino dalyko pakartojimas yra reikalingi, norint išlavinti gerą atmintį. Iš šitų keturių pirmoji taisyklė yra verta daugiausia dėmesio. Ji duoda vertingą patarimą, kuriame glūdi pasisekimo paslaptis. Sakytume, kad ji yra lyg stebuklingasis raktelis, kuriuo gudrieji ir apsukrieji atrakina paslėptuosius atminties lobius.

Svarbiausia tos taisyklės mintis yra paprasta: norimą atsiminti dalyką reikia surišti su neįprastais vaizdais, kurie paliktų gilų įspūdį atmintyje. Prieš paaiškindami, turime pastebėti, kad šv. Tomas šitos taisyklės plačiau

neišvystė. Jis sau įprastu būdu tik keletais žodžiais užrašė pagrindinę mintį, ir viskas. Jos išaiškinimo ir praktiškojo pritaikymo reikia ieškoti kitų eksperimentų veikaluose. Mūsų laikais atsirado atminties žinovų, kurie tą darbą kaip tik atliko. Tuo nenorim pasakyti, kad šiandieniniai eksperimentinės psichologijos atstovai būtinai seka šv. Tomą. Gal būt, jie seka, o gal ir ne. Mums tik įdomu pažymėti, kad ta pati tiesa yra tvirtinama ir senųjų ir naujųjų mokslininkų. O tai priduoja jai didelio svorio.

Harry Lorayne metodas

Vienas iš modernių atminties ekspertų, kuris smulkiai išdėstė neįprastų vaizdų ir asociacijų principą ir pritaikė jį gyvenimui, yra pradžioje minėtasis atminties akrobatas Harry Lorayne. Jis neseniai išleido knygą "How to Develop a Super-Power Memory", kurioj aiškiai išdėsto savo atminties lavinimo metodą. Pagrindinis to metodo principas yra šis: norint lengvai atsiminti kurį nors dalyką, reikia surišti jį su žinomais, bet neįprastais ir net negyvenimiškais vaizdais. Kuo šie vaizdai yra negyvenimiškesni, tuo geriau. Tokių vaizdų pagalba galima lengvai atsiminti pavardes, datas, telefono numerius, negirdėtus bei svetimų kalbų žodžius, anekdotus, kalbas, straipsnius, faktus ir t.t. Pats H. Lorayne šį metodą yra taip gerai pritaikęs gyvenimui, kad iš jo valgo duoną: jis -mat užsiiminėja atminties akrobatika, stebindamas žmones savo nepaprasta atmintimi ir imdamas už tai nemažą pinigą. Vienas jė numerių yra susipažinti prieš spektaklį su kuo daugiau žmonių (paprastai jis stovi prie įėjimo ir sveikinasi su įeinančiais) ir paskui nuo scenos pasakyti visų tų pavardes, su kuriais

VI. Stančikaitė
Gintarėlė
“Gintarėlės” iliustr.

jis tik ką susipažino. Kartais jam tenka atsiminti net 400 pavardžių, ir iki šiol jo atmintis dar neapvylė!

H. Lorayne metodui pavaizduoti paimkime vieną eksperimentą, kurį jis patiekia savojoje knygoje. Mūsų uždavinys yra išmokti per dvi minutes laiko, ir perskaičius tik vieną kartą, dvidešimt atskirų žodžių. Štai jie: kilimas, popierius, butelis, lova, žuvis, kėdė, langas, telefonas, cigaretė, vinis, rašomoji mašinėlė, batas, mikrofonas, plunksnakotis, televizijos aparatas, lėkštė, bulkutė, automobilis, kavai virti puodas ir plyta.

Neperdėsime sakydami, kad vidutinės atminties žmogui šis uždavinys yra sunkus. Mažai atsirastų tokių, kurie, tik kartą perskaitę, galėtų atsiminti iš eilės visus dvidešimt žodžių. Tačiau, paleidus į darbą neįprastų vaizdų asocijacinį metodą, tai galima padaryti be didelio sunkumo. Kaip tas metodas veikia? Labai paprastai. Paimkime iš eilės kiekvieną duotąjį daiktą, sukurkime to daikto vaizdą ir sujunkime jį su sekančiuoju koku nors neįprastu būdu. Pirmąjį sujunkime su antruoju, antrąjį su trečiuoju ir t. t. Aiškumo dėlei duosime pora pavyzdžių.

Pirmasis žodis yra kilimas. Savo vaizduotėje sukurkime konkretaus kilimo vaizdą, pvz., mūsų kambario kilimą, ir palaikykime jį vaizduotėje keletą sekundžių. Antras žodis yra popieris. Mūsų uždavinys yra atsiminti popierių po kilimo. Tam reikia asociacijos tarp kilimo ir popieriaus. Kaip reikalauja neįprastų vaizdų metodus padarykime šią asociaciją kuo neįprastesnę, juokingesnę, nerealesnę. Galime, pvz., įsivaizduoti, kad mūsų kambario kilimas yra padarytas iš popieriaus. Taip, popierinis kilimas! Vaizdui pagyvinti, vaizduotėje jį pačiupinėkime, pajuskime, kaip jis čiuržka tarp pirštų kaip tikras popieris. Arba matykime mūsų kilimą kaip lakštą popieriaus, ant kurio mes rašome draugui laišką. Palaikykime šį vaizdą prieš akis bent sekundę, tada eikime prie sekančio. Trečias žodis yra butelis. Dabar popierių reikia sujungti su buteliu. Šis sujungimas vėl turi būti neįprastinis. Pvz., įsivaizduokime, kad iš butelio pilasi popierius, ne vanduo, arba kad mes skaitome iš butelio, ne iš popieriaus lakšto. Pasirinkime tokią asociaciją, kuri mums labiau patinka. Paprastai ta yra geriausia, kuri pirmiausiai ateina į galvą. Padarę vieną asociaciją, pamirškime ją ir eikime toliau. Pakartoti nereikia, nes iš vaizduotės ji greitai neiškris.

Ketvirtas žodis yra lova. Matykime lovą, pagamintą iš butelių, arba gerkime iš lovos, o ne iš butelio. Tada bandykime savotiškai sujungti lovą su žuvimi, žuvį su kėde ir t. t. H. Lorayne padeda skaitytojui sujungti visus dvidešimt žodžių, bet čia neturime tam vietos. Bet atrodo, nėra nė reikalo. Turėdamas kelis pavyzdžius, apskrus skaitytojas pats galės sukurti nelogiškas asociacijas tarp likusiųjų žodžių. Padaręs paskutiniąją asocija-

ciją, tegul grįžta prie pirmojo žodžio, šiuo atveju prie kilimo, ir pasako visus dvidešimt žodžių iš eilės, perskaitęs juos tik vieną kartą! Nerealiosios asociacijos viena po kitos grįš į sąmonę be jokio vargo. Jeigu sujungimai buvo pakankamai konkretūs, jie nesusimaišys, bet aiškiausiu būdu parodys, kuris žodis po kurio seka. Norėdamas įsitikinti, kad tikrai taip yra, tegul skaitytojas atlieka šį eksperimentą, ir jokių įrodinėjimų jam daugiau nereikės.

Padarytosios asociacijos turi būti tikrai neįprastinės ir vaizdžiai matytos. Tokios greitai neišdyla iš vaizduotės. Pabandykite pakartoti tuos dvidešimt žodžių kitą dieną. Pamatysite, kad ir tada jų dar neužmiršote. Po ilgesnio laiko, aišku, jos išblėsta. Bet jeigu jos pakartojamos kelias dienas iš eilės, gali išlikti atmintyje nuostabiai ilgą laiką.

Kaip atsiminti faktus, pavardes, straipsnius...

Harry Lorayne sistemai galima rasti labai platų pritaikymą. Kur tik reikia išmokyti eilę dalykų, galima ją pasinaudoti, pvz., norint išmokyti draugijų pavadinimus, istorinių faktų eigą, NATO valstybes, valstybių sostines, net pirkimo sąrašus ir t. t.

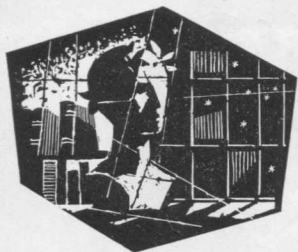
Savo knygoje H. Lorayne išaiškina, kaip, sukuriant neįprastus vaizdus, galima prisiminti nepažįstamų žmonių pavardes. Išgirdus naują pavardę, reikia pakeisti ją į panašiai skambantį žodį, turintį konkrečią reikšmę. Pvz., mums pristatomas ponas Bernatonis. Įgudęs vaizdų kūrėjas, tuojau randa Bernatonio pakaitalą: Bernatonis skamba jam kaip bernas ir tona; aha, gerai, štai tonos sunkumo lietuviško kaimo bernas. Norėdamas prisiminti, kad Bernatonio pa-

VI. Stančikaitė
Iš Saulės ciklo
"Saulės rytas"

vardė priklauso šitam, o ne kitam žmogui, jis turi sujungti turimą pavardės vaizdą su koku nors ypatingesniu to žmogaus bruožu. Pvz., ponas Bernatonis turi pernelyg dideles akis. Gerai, galima įsivaizduoti tonos sunkumo berną su iššokusiomis akimis, arba normalų berną su toną sveriančiomis akimis! Dėl šitokių vaizdų niekas neįsižeis, nes gudrus atminties ekspertas neišleidžia jų į viešumą, o pasilieka juos sau. Priešingai, ponas Bernatonis kaip tik jausis pagerbtas, jei nepažįstamasis draugas negali pamiršti jo pavardės.

Tas pats vaizdų principas galioja atsiminti skaityties straipsniams, girdėtoms kalboms ar anekdotams. Čia reikia įsidėmėti atskiras mintis, sukurti jų vaizdus ir tada jungti vieną mintį, t. y., jos vaizdą, su sekančios minties vaizdu, ir taip iki galo kalbos ar straipsnio. Bet apie tai ir apie daug kitų įdomių dalykų galite plačiau paskaityti H. Lorayne knygoje "How to Develop a Super-Power Memory", išleista F. Fell, 1957 metais, New Yorke. Šią knygą turėtų paskaityti kiekvienas, kas nori išlavinti savo atmintį.

idėjos ir žmonės

VIENO MUZIKO SIELOS PASLAPTIS

* * *

Dr. Juozas Prunskis

V

VIENAS gabiausių Austrijos laikraštininkų, buvęs pirmaujančio vidurinės Europos kultūrinio savaitraščio 'Schoenere Zukunft' redaktorius dr. Juozas Eberle savo naujo, pokariniais metais išleisto veikalo "Unser Weg zur Kirche" (Mūsų kelias į Bažnyčią) įžangoje gražiai sako:

— Ir kaipgi labai atskiram, vienišam žemės keleviui yra pagelbima, kai kunkuliuojančios daugybės visokių žemiškų sprendimų, siekimų ir aistrų akivaizdoje atsidaro šventovė, aptvinusi Šv. Dvasios šviesa ir stiprybe.

Jeigu tai įvertina kiekvienas galvojęs žmogus, tai ypač konvertitas, kuris tą religinę tiesą pasiekė po daugelio sunkių klystkelių. Tas pats dr. Eberle teisingai pastebi:

— Kas daug turėjo kovoti ir daug prakaito išlieti, kol pasiekė tiesą, tas dvigubai labiau ją vertina ir dvigubai geriau įstengia ją perteikti.

Štai dėl ko mums visada įdomu sekti konvertito ieškojimų kelią ir pergyventi jo suradimo džiaugsmą. O tas suradimas ypač jiems būna giliai prasmingas, ką rašytojas konvertitas J. L. Stoddard yra išreiškęs šiais žodžiais:

— Katalikų Bažnyčia, vieton mano pergyvenamos maišaties, man davė tvarką, vieton abejonių — tikrumą, vieton tamsos — saulėtas dienas, vieton šešelio — tikrą dalykų esmę.

Dvylikos išpažintis

Neseniai iš spaudos yra išėjusi J. A. O'Brien knyga, vardu "Where Dwellest Thou?" (Kur Tu gyveni?). Čia yra nupasakojama dvylikos konvertitų istorijos. Kai kurie jų jau mums pažįstami. Bus naudinga susipažinti ir su kitais.

Vienas aprašomų garsenybių yra Paul Hume, žinomas muzikos kritikas, radijo kalbėtojas, žurnalų bendradarbis ir muzikos profesorius Georgetowno universitete Washingtono. Jis ypač pagarsėjo 1950 metais, kai kritiškai atsiliėpė apie koncerte dainavusią Margaret Truman, tuometinio prezidento dukterį. Prezidentas tada karštai protestavo, ir tai sukėlė spaudoje didelį susidomėjimą. Prof. Hume parodė daug taurumo ir takto, taip atsiliėpdamas į suerzinto Trumano laišką:

— Kitą dieną po savo recenzijos, kurioje rašiau apie Margaret Truman

VI. Stančikaitė
S. Tomarienės knygos
“Saulės vestuvės”
ilustracija

koncertą, gavau laišką, rašytą ant Baltųjų Rūmų popieriaus lakšto, kur buvo pasirašyta H.S.T... Laišką matė mano bendradarbiai ir redaktoriai, bet aš nenoriu jo skelbti. Aš nežinau, ar jis yra nuo prezidento. Jeigu būtų nuo jo, tai tegalėčiau pasakyti, kad žmogus, pergyvendamas artimo draugo netekimą ir nešdamas sunkią dabartinės pasaulio krizės našta, turi susilaukti atleidimo dėl kartais prasi-veržiančio susijaudinimo...

Kelias į viršūnes

Paul Hume yra gimęs 1915 metais Čikagoje. Čia ir aukštuosius mokslus ėjo, baigdamas Čikagos universitetą 1937 metais. Jis vadovavo eilei chorų

Čikagoje, o paskutiniu metu pakvies-tas vadovauti Glee klubo chorui Georgetowno universitete. Idomu, kad spaudos bendradarbio plunksną jis naudoja tokiu pat lengvumu, kaip ir dirigento lazdele.

Jis gimė presbiterionų šeimoje. Iš abiejų tėvų pusės daug artimų giminių buvo protestantų dvasiškių, misijonierių, protestantiškų kolegijų prezidentų. Religija šeimoje buvo laikoma svarbiu dalyku, tačiau kieno nors iš jų tapimas kataliku buvo laikoma neįmanomu dalyku.

Beaugant jaunajam Pauliui ėmė kristi į mintį kai kurie netikėti dalykai. Pvz., kartą po pamaldų, kai jų protėstantiškoj parapijoj pasirodė naujai pa-

skirtas modernus ministeris, Pauliaus motina tam dvasiškiui tarė:

— Dr. Johnson, kodėl mes kas sekmadienį pamaldose kalbame "Tikiu Dievą"? Daugeliui žmonių tai yra tik tuščia forma. Argi nebūtų galima tai išleisti?

— Žinote, — mandagiai atsiliepė pastorius, — aš tik ir laukiau, kad kas nors to paprašytų.

Kitą sekmadienį "Tikiu Dievą" iš pamaldų jau buvo išmesta. Bet Pauliui to buvo gaila. Jis ėmė galvoti, kokia čia tvarka, kad kiekviena moteris gali išmesti kokią nors pamaldų dalį.

Incidentas dėl solistės

Greitai pasitaikė ir antras įvykis, turėjęs reikšmės Pauliaus pasaulėžiūrai. Jų parapijos chore buvo gera solistė. Daugelis buvo prašę, kad ji pagiedotų Bacho — Gounod "Ave Maria". Vieną sekmadienį, tuojau po pamaldų, ta giesmė buvo pagiedota. Tuoj po to prisistatė vienas tos parapijos komiteto narys ir ėmė plūsti solistę, vargonininką ir visą chorą, kam ta giesmė buvo sugiedota. Buvę nutarta toje šventovėje niekad lotyniškai negiedoti. Be to, Marija esanti teologinė klaida, ir presbiterionai jos turi vengti.

Dabar Paulius prisiminė, kaip tas pats asmuo daug karštų žodžių prisakydavo Motinos dienos progą. Jam kilo klausimas: jeigu taip gerbtina eilinė motina, kodėl negalėtų būti daug daugiau pagerbta Dievo Motina? Kodėl to turėtų presbiterionai ir kiti protestantai vengti?

Kodėl aš presbiterionas?

Bestudijodamas Čikagos universitete, Hume vargonavo protestantų seminarijos koplyčioje. Čia pat buvo unitarionų bažnyčia, kongregacionalistų

seminarija, Kristaus mokinių studijų namai, baptistų teologijos mokykla. Tokia daugybė protestantų sektų! Jo sieloje pradėjo gimti klausimas: kodėl aš presbiterionas? Jis buvo presbiterionas tik todėl, kad jo tėvas buvo episkopalų tikybos, o motina kongregacionalistų, todėl juodu susituokdami susitarė kompromiso keliu visą šeimą laikyti vienos vidurio tikybos — presbiterionų.

Tuo metu Čikagos universitete buvo stipriai jaučiama Aristotelio — šv. Tomo filosofinė kryptis, kurią palaikė prof. Hutchins, prof. Mortimer Adler ir neseniai iš žydų į katalikybę atsivertęs prof. H. Schwartz. Kartą net vienas rabinas, matydamas katalikybės įtaką žydams studentams, nusiskundė kongregacionalistų kapelionui:

— Tas Schwartz dėsto gryną katalikybę tuzinams žydų studentų, atsilankančių į jo namus, ir jie pasiduoda jo įtakai.

Į tai kongregacionalistų kapelionas atsakė:

— Jeigu jūs studentai negali atspirti Katalikų Bažnyčios logikai, tai jie tai Bažnyčiai ir priklauso.

Prof. Schwartz buvo ir Pauliaus Hume muzikos mokytojas. Pauliaus sąmonėje brendo prielankumas katalikybei. Kartą jis išsikalbėjo su vienu draugu, kuris buvo katalikas. Tas prasižadė, jog Paulius nesiryžtų imti katalikybės pamokų kurso, nes jis nujaučia, kuo visa tai baigtusi.

Paulius užsidegė — kaip tai jis nesiryžtų? Ir pasiryžo. Per aštuonis mėnesius jis su kunigu pagrindinai išstudijavo katalikybės mokslą. 1942 m. Pelenų dienos išvakarėse Hume priėmė sąlyginį krikštą (tuo atveju, jeigu jo pirmas presbiterioniškas krikštas būtų netikras), atliko išpažintį, o Pelenų dieną priėmė pirmą šv. Komuniją.

rūpimieji klausimai

AR GALIMA NESAKYTI TIESOS?

Juozas Vaišnys, S. J.

JAU NUO SENŲ laikų vartojamas melo apibrėžimas — "*locutio contra mentem*", t. y. tokia kalba, kuri neatitinka galvoje turimos minties — modernesniųjų moralistų vis labiau ir labiau yra paliekamas nuošaly, nes, norint šį apibrėžimą pritaikyti gyvenime, dažnai reikia griebtis visokių "protinių apribojimų" ("*restrictio mentalis*"), kurie jau ir šiaip sunkią melo problemą kartais dar labiau supainioja ir pasunkina. Nemaža dabartinių moralistų yra labiau linkę prie kito melo apibrėžimo — "*mendacium est negatio veritatis debitae*", tai reiškia, kad melas yra nesakymas kitam privalomos tiesos, vadinamas, tokios tiesos, kurią žinoti kitas turi teisę. Ši teisė išplaukia iš teisingumo, iš artimo meilės įsakymo ir iš paties fakto, kad žmogus yra socialinė bei visuomeninė būtybė.

Senesnieji moralistai vis aiškina, kad kalba yra duota žmogui išreikšti mintims. Tad jeigu jis vartoja kalbą ne minčių išreiškimui, bet jų slėpimui ir kito apgavimui, tai visuomet meluoja ir nusideda prieš aštuntąjį Dievo

įsakymą. Atseit, žmogus, vartodamas kalbą ne tam tikslui, kuriam ji yra Dievo duota, ardo ir iškreipia Dievo nustatytą tvarką, todėl kiekvienas netiesos sakymas esąs nuodėmingas.

Visi moralistai sutinka, kad kiekvienas melas nuodėmingas, bet ne visi sutinka, kad kiekvienas netiesos sakymas (falsiloquium) yra melas. Kai kam gali atrodyti, kad čia yra tik žodžių žaidimas, tačiau, labiau įsigilinus į moralės dėsnius, paaiškėja, kad ir kitose moralės srityse galima pritaikyti minėtą skirtingumą. Juk visi sutinka, kad ne kiekvienas svetimo daikto paėmimas yra vagystė ir ne kiekvienas žmogaus gyvybės atėmimas yra žmogžudystė. Jeigu darbdavys tau neteisingai sumažino užmokestį, tu gali slaptai paimti tai, kas tau priklauso, ir jokios vagystės čia nebus. Teisingame kare galima šaudyti į priešą, ir karivių mes nevadiname žmogžudžiais. Teisė leidžia dideliame nusikaltėliui atimti gyvybę, ir mes nevadiname žmogžudžiu nei teisėjo nei bausmės įvykdytojo. Žmogus turi teisę gintis

VI. Stančikaitė
"Saulės vestuviu"
ilustracija

nuo priešo ir, jeigu yra būtinas reikalas, net nužudyti tą, kuris kėsina si atimti jo gyvybę. Už tai nebaudžia nei žmonių nei Dievo teismas. Taiigi, taip pat yra išimtinų atvejų, kai žmogus gali sakyti netiesą, ir už tai jo negalima vadinti melagiū.

Bet kai kurie mano, kad ši modernioji nuomonė su savo nauju melo apibrėžimu praktikoje yra pavojinga, nes žmogus gali galvoti, kad kitas niekad neturi teisės žinoti mano minčių. Kyla klausimas, kada kitas turi teisę žinoti tiesą. Argi kitas turi teisę žinoti, ką aš galvoju, kur aš buvau ir kur būsiu? Juk tai ne jo dalykas. Todėl kai kurie mano, kad šiuose dalykuose jie visuo met gali kitiems sakyti netiesą, ir čia

jokio nusikaltimo nebus. Tai yra labai klaidingas galvojimas. Tokios taktikos laikantis, nebūtų galima kalbėti apie jokią artimo meilę, apie jokią draugystę, apie jokus socialinius žmonių santykius. Čia nereikia žiūrėti griežto teisingumo, bet ypatingai artimo meilės, be kurios gražūs socialiniai santykiai yra neįmanomi. Iš artimo meilės įsakymo kyla labai rimtos pareigos, todėl kitame gali atitinkamai kilti ir tam tikros teisės. Aplamai galima pasakyti, kad kuo žmogus yra tau artimesnis, kuo daugiau jis tavimi pasitiki, tuo labiau tu esi įpareigotas jam sakyti tiesą, neslėpdamas nieko, jeigu tai slėpti neturi aiškios pareigos.

Taiigi, šiais laikais melo atžvilgiu

tarp moralistų yra dvi pagrindinės nuomonės: pirmoji nuomonė sako, kad netiesos sakymas yra visuomet melas, o antroji, modernesnė nuomonė tvirtina, kad netiesos sakymas ne visuomet yra melas. Visa tai gal geriau paaiškės iš kelių pavyzdžių.

1. Prieš keletą metų redemptoristas M. E. Gounley ir jėzuitas G. Kelly rašė šiuo klausimu, gindami antrąją nuomonę (pirmasis rašė žurnale "The Priest", 1947 m., o antrasis — "Theological Studies", 1948 m.). Savo straipsniuose jie mini įdomų pavyzdį iš Dachau koncentracijos stovyklos. Mes žinome, kad toje stovykloje buvo labai daug kalinių, tarp jų nemaža ir kunigų, kurių gyvenimas buvo nežmoniškai baisus. Vokiečių jėzuitas tėvas Pies kartą sugalvojo tiems kaliniams kaip nors padėti. Jis persirengė vokiečių kariuomenės kapitono rūbais, įsigijo didelį sunkvežimį, prikrovė jį pilną duonos ir nuvažiavo į Dachau stovyklą. Prie vartų valdininkams pasakė, kad jis esąs siųstas aukščiausios karo vadovybės aprūpinti duona tuos kalinius, kurie yra siunčiami už stovyklos ribų įvairiems darbams. Mat, esą negera, kai žmonės mato tuos kalinius labai išvargintus ir išbadėjusius. Stovyklos valdininkai patikėjo ir jį įleido. T. Pies, išdalinęs kaliniams duoną, paslėpė sunkvežimyje virš 30 kunigų ir išvažiavo. Šį savo žygį jis pakartojo tris kartus, išgelbėdamas virš 100 kunigų iš to pragaro.

Be abejo, tai buvo drąsus ir rizikingas darbas, už kurį jam grėsė didžiausi kankinimai ir mirtis. Mums šis tėvo Pies žygis atrodo heroiškas, bet kaip į tai pažiūrėtų moralistai? Ar jo darbas yra girtinas ar peiktinas? Juk jis apgavo stovyklos valdininkus ir kalbėjo netiesą.

Pirmosios nuomonės šalininkai, tur būt, atsakytų, kad toks darbas yra neleistinas, nes čia esąs aiškus melas. Kitaip į tai žiūri antrosios nuomonės aiškintojai, kurie sako, kad melas yra nesakymas kitam privalomos tiesos ir kad kalbos tikslas yra socialinių santykių palaikymas. Apie kokius socialinius santykius būtų galima kalbėti Dachau ir kitose panašiose stovyklose, kur nekalti žmonės padaromi vergais ir laikomi žemesniais už gyvulius? Kokią teisę turi tie nekaltų žmonių kankintojai, kad jiems būtų sakoma tiesa? Juk jie yra po kojomis pamynę pagrindinius teisės ir artimo meilės dėsnius. Jeigu žmogus savo gyvybę nuo neteisingo užpuolėjo gali ginti ginklu, dėl ko jos negali ginti žodžiu? Jeigu aš galiu net gyvybę atimti tokiam užpuolėjui, jei kitos išeities nėra, tai ar aš negaliu vartoti savo kalbos jį suklaidinti ir išvaduoti save ar kitus iš neteisingos vergijos ir iš mirties? Šiuo atveju netiesos sakymas ir suklaidinimas visiškai negali pakenkti socialiniams žmonių santykiams palaikyti normaliose aplinkybėse. Juk čia yra toks išimtinis atsitikimas, kur negali būti kalbos apie jokių socialinius santykius nei apie žmonišką bendravimą vienu su kitais.

Norėdamas žverį įvaryti į narvą, aš galiu vartoti visokias suklaidinimo priemones. Kuo skiriasi tie žmogaus vardą nešiojantys sutvėrimai nuo žverių? Ir kun. St. Yla ir a. a. Balys Sruoga, abudu buvę toje pačioje stovykloje, savo rašytuose atsiminimuose vadina tuos žmones žverimis. Todėl ir minėti moralistai, tėvas Kelly ir tėvas Gounley, pateisina tėvo Pies elgesį, jį laikydami ne melagiu ar apgaviku, bet artimo meilės herojum. Panašiai, tur būt, pasakytų ir kiti žymūs moralistai bei katalikiškosios asketikos žinovai,

kurie savo raštuose gina antrąją nuomonę. Paminėtinas yra Gregorianum universiteto profesorius tėvas M. Ledrus, S. J. ("Periodica", 1943, 1945 ir 1946 m.) ir tėvai kapucinai Varceno bei Loiano ("Theol. Moralis II, 1935). Visi šie autoriai Bažnyčios patvirtintuose leidiniuose gina ir laiko daug gyvenimiškesne bei aiškesne antrąją nuomonę, kurią ir mes šiame straipsnyje stengėmės paaiškinti.

2. Kitas pavyzdys jau buvo plačiai aprašytas praėjusių metų gruodžio mėnesio numeryje. Mirusio kario draugas grįžo pas jo motiną ir pasakė, kad sūnus gyvas, nes manė, kad jeigu senai motinai pasakys tiesą, ji mirs iš sielvarto. Pirmosios nuomonės šalininkai taip elgtis neleidžia, čia jie pataria vartoti tą garsųjį "proto apribojimą". Taigi, tas mirusio kario draugas galėtų taip motinai sakyti: "Tamstos sūnus dabar gerai gyvena ir jokio vargo nekenčia." Jis, taip sakydamas, nemeluoja, nes galvoja, kad jos sūnus dabar esąs danguje, kur nėra jokio vargo.

Antrosios nuomonės šalininkai pastebi, kad tas "proto apribojimas" yra paprastas netiesos sakymas. Juk yra kaip tik norima, kad kitas tą pasakymą suprastų klaidinga prasme. Šios nuomonės aiškintojai sako, kad tas mirusio kario draugas gali motinai sakyti netiesą, nes tiesos pasakymas jai pakenktų. Nors ji turi teisę žinoti apie savo sūnų, bet tiesos sužinojimas galėtų būti jos mirties priežastis, todėl kitas gali vartoti kalbą jos gyvybės išgelbėjimui, sakydamas netiesą. Klaidinga informacija čia nėra melas, bet artimo meilės darbas. Bendrai galima pasakyti, kad, kur pirmojoje nuomonėje leidžiama vartoti "proto apribojimą", ten antrojoje nuomonėje galima nesakyti tiesos.

3. Dar vienas pavyzdys. Jaunai studentei skambina draugas, kviesdamas ją šį vakarą važiuoti į kiną. Ji labai nenori su juo važiuoti, todėl pradeda jam pasakoti visokius išsigalvotus pasiteisinimus, visokias iš piršto išlaužtas istorijas, kad tik jį įtikintų, jog šį vakarą visiškai negalinti važiuoti. Ar ji gali taip elgtis?

Norėdami rasti tinkamą atsakymą, turime pirma atsakyti į kai kuriuos klausimus: ar tas jos draugas turi teisę žinoti tiesą, ar jis taip elgiasi, kad galima prieš jį vartoti visokias priemones, norint apsiginti? Ar tas studentės elgesys, pasakojant visokias apgaulingas istorijas, nepakenks artimo meilei, draugystei ir socialiniam bendravimui?

Reikia atsiminti, kad čia kalbama apie draugą, bet ne apie priešą, todėl jis turi teisę žinoti tiesą, išskiriant tuos atvejus, kai tiesos sužinojimas pakenktų jam pačiam arba jeigu studentės profesija bei įsipareigojimai jai draustų sakyti tiesą. Jos minėtas elgesys labai gali pakenkti socialiniams santykiams ir jai pačiai, nes jeigu ji dažnai taip elgsis, niekas daugiau ja nepasitikės. Taip pat toks elgesys yra priešingas ir artimo meilei ir draugystei. Jeigu ji nenori su juo važiuoti, gali mandagiai pasakyti, kad šį vakarą važiuoti į kiną negalinti dėl tokių priežasčių, apie kurias kalbėti jai nepatogu. Jeigu tas berniukas yra protingas ir mandagus, jis tuo atsakymu patenkins ir daugiau nesibraus į jos asmeninius reikalus.

Bendrai, ir ši nuomonė leidžia sakyti netiesą tik labai svarbiais, išimtiniais atvejais. Šiaip reikia stengtis visuomet kalbėti tiesą, nes netiesiakalbis žmogus greitai praranda savo garbę ir pasitikėjimą visuomenėje.

JĖZUITAI PAŠTO ŽENKLUOSE A. BERNOTAS

PAŠTO ŽENKLUOSE visuomet atsispindi svarbiausi žmonijos įvykiai. 1956 m. suėjo 400 metų nuo Jėzuitų Ordino įsteigėjo šv. Ignaco Loyolos mirties. Ta proga įvairios valstybės išleido specialius pašto ženklus. Čia duodame keletą įvairių kraštų pašto ženklų, vaizduojančių jėzuitus ir jų veiklą:

1. Ispanija — šv. Ignacas Loyola (1955);
2. Ispanija — Montserrato vienuolynas, kur šv. Ignacas pasiryžo steigti naują Ordiną (1956);
3. Vatikanas — popiežius Povilas III patvirtina Jėzaus Draugija (1956);
4. Kolumbija — šv. Ignacas Loyola (1956);
5. Portugalija — Indijos ir Japonijos misijonierius šv. Pranciškus Ksaveras (1952);
6. Brazilija — vienas Sao Paulo miesto kūrėjų — tėvas Juozas de Anchieta (1954);
7. Kolumbija — šv. Petras Klaveras, vadinamas “negrų apaštalu” (1955);
8. Paragvajus — jėzuitų pastatytos Trinidad bažnyčios griuvėsiai (1955).

iš filmų pasaulio

JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

NAUJAS FILMŲ RŪŠIAVIMAS

Nors kai kurie sako, kad "Legion of Decency" per griežtai ir negyvenimiškai žiūri į filmus, bet vis dėlto reikia pripažinti, kad ši organizacija stengiasi rūšiuoti filmus rimtai ir objektyviai: smerkiant tik tai, kas smerktina, draudžiant — kas draustina, leidžiant — kas leistina. Laidantis šios taktikos, neseniai buvo truputiuką pakeistas filmų rūšiavimo būdas. Dabar filmai yra skirstomi į šias klases:

- A-I — leidžiama visiems (ir vaikams);
- A-II — leidžiama suaugusiems ir paaugliams (teen agers);
- A-III — leidžiama tik suaugusiems;
- B — dalinai netinkamas filmas visiems;
- C — visiškai netinkamas, smerktinas filmas.

Taigi, pirmiau buvusioji A-II klasė yra perskirta į dvi: A-II ir A-III. Pirmiau A-II klasė buvo skiriama tik suaugusiems, tačiau dalinai buvo toleruojami ir paaugliai; dabar kai kurie šios klasės filmai yra nukelti į A-III klasę (tik suaugusiems), o visi kiti šios klasės filmai leidžiami ir paaugliams. Taip pat į A-III klasę yra atkelti kai kurie filmai iš B klasės.

B klasės filmų "Legion of Decency" nerekomenduoja niekam, nes čia yra kiekvienam eiliniam žmogui daugiau ar mažiau pavojingų vietų. Bet į šią klasę patenka nemaža labai įdomių ir meniškų

atžvilgiu gražių filmų. Dvasiniai subrendusiam ir pelus nuo grūdų mokančiam atskirti žmogui šių filmų negalima griežtai drausti, nors, žinoma, labai sunku yra spręsti, kuris dvasiniai subrendęs, ir kuris ne, kurio charakteriui ir prigimčiai tas ar kitas filmas kenks, ir kuriam duos naudos.

C klasės filmai yra be jokių rezervų smerkiami. Tenka pastebėti, kad kai kurie filmų lankytojai ypatingu smalsumu eina žiūrėti šios rūšies filmų, manydami, kad juose ras įdomių ir pikantiškų scenų. Bet dažniausiai išeina iš salės labai apsvylę ir sutiktam draugui pasako: "Et, šlamštas ir laiko leidimas veltui... visiškai neįdomu ir nuobodu." Todėl ir mes visiems norėtume patarti suvaldyti savo smalsumą ir neiti žiūrėti tų filmų, nes jie yra smerkiami ne dėl to, kad būtų įdomūs ir kuo nors ypatingi, bet tik dėl to, kad juose nėra jokio grožio nei įdomumo, kad tai yra tik šlamštas ir laiko gaišiniškas.

Panašiai galima išsitariani ir apie dabar kai kur rodomą ir labai reklamuojamą filmą "And God Created Woman". Ir jo turinys ir prancūzų naujausia "sensacija" Brigitte Bardot yra tik eilinės vertės. Tiesa, pasitaiko vienas kitas gražesnis gamtos vaizdas, bet už tai neverta nei pinigų mokėti nei laiko leisti, nes ir vieną ir kitą galima sunaudoti įdomesnėms pramogoms.

SAYONARA

Mums visuomet patinka Japonijoje sukti filmai: graži to krašto gamta ir skirtingas gyvenimo būdas vakarų kultūros žmogų domina. Dėl to ir visų išgirtas bei išreklamuotas filmas "Sayonara" ("Sudie"), tur būt, kiekvienam patiks.

Filmas gamintas, sekant James Michener novelę. Veiksmas vyksta Japonijoje Korėjos karo metu. Režisieriui Joshua Logan neblogai pasisekė dramos veiksmą praveisti iki galo vis kylančioje ir įdomiai įtemptoje nuotaikoje. Atrodo, kad pagrindinis filmo tikslas — kovoti su visuomenėje ir ypatingai Amerikos kariuomenės vadovybėje išsigalėjusia mintimi, kad nereikia maišyti rasių, kad turi būti nustatyta tam tikra siena tarp rytų ir vakarų pasaulio. Šiam tikslui Amerikos karininkams buvo griežtai draudžiama draugauti su japonėms, kad paskui iš to nekiltų mišrių vedybų. Tačiau daugelis amerikiečių karininkų labai linko priekuklių ir švelnių japoniukų. Į šias "pinkles" pateko ir aviacijos majoras Gruver (Marlon Brando), nors jau buvo susižadavęs su generolo Webster simpatiška dukteria (Patricia Owens). Majorą skatino ir jo draugo lakūno (Red Buttons) pavyzdys, kuris su Washingtono leidimu buvo vedęs japoniukę (Miyoshi Umeki). Majorui iš pirmo pažvelgimo krito į akį kilnios ir aristokratiškos išvaizdos japonė šokėja (Miiko Taka). Čia ir prasidėjo visa keblios dramos užuomazga. Žinoma, majoras laimi ir nutaria vesti japonę, stengdamasis "nuversti" barjerą, skiriančią vakarus nuo rytų. Kai Miiko Taka paklausia: "Bet koki bus mūsų vaikai?" Marlon Brando ramiai atsako: "Koki bus mūsų vaikai? Jie bus pusiau amerikiečiai ir pusiau japonai; pusiau baltieji, pusiau geltonieji; pusiau mano ir pusiau tavo."

Žinoma, ši mintis atrodo ir yra labai humaniška, tačiau negali būti visur ir visuomet pritaikyta be rezervų. Ir krikščionybė liepia visas rases bei visas tautas mylėti, bet neliepia krikščionims su stabmeldžiais maišytis ir kurti mišrias šeimas. Tai gali būti labai kenksminga

šeimos tikėjimui. Tas pat pasakytina ir apie tautybę. Gal amerikiečiams nėra pavojaus kurti mišrias šeimas, bet to negalima pasakyti apie lietuvius. Jeigu amerikietis veda svetimtautę, jis gali būti beveik tikras, kad ji taps amerikiete, bet lietuvis, vedęs svetimtautę, dažniausiai žūsta Lietuvai.

Filmas tikrai gražus. Puikios ir tobulos fotografijos. Pagrindinis artistas Marlon Brando stengiasi sukurti mieguisto ir į kiekvieną problemą šalta žiūrinčio asmens tipą. Tas jam neblogai pavyksta, bet vis dėlto jo laikysena kartais atrodo perdėta ir nesiderinanti su aviacijos majoro rangu. Dvi japonės puikiai atvaizduoja japonišką švelnų paprastumą (Miyoshi Umeki) ir aristokratišką kilnumą (Miiko Taka).

Nors aukščiausiam filmo įtampos punkte įvyksta savižudybė, bet nemanome, kad žiūrovams tai pakenktų atsiminusi, kad japonų galvosena ir dvasinių vertybių supratimas labai skiriasi nuo krikščioniškojo vakarų pasaulio. Užtat ir "Legion of Decency" ši filmą rekomenduoja visiems, išskiriant vaikus. (A-II)

NAUJOS KNYGOS

Paulius Jurkus. SMILGAIČIŲ AKVA-RELĖ. Premijuotas romanas. Išleido Liet. Knygos Klubas. Spaudė "Draugo" spaustuvė 1957 m. V. K. Jonyno aplankas. 526 psl., kaina \$5.

Iš visų "Draugo" premijuotų romanų šitas yra vienas stipriausiųjų. Nors romano intryga labai paprasta, Lietuvos kaimuose ir miesteliuose dažnai pasitaikanti, bet vis dėlto ji skaitytoją pririša, ir sunku pertraukti, pradėjus skaityti. Pagrindiniai romano tipai gana ryškiai atvaizduoti, gal geriausiai autoriui nusisekė — Lina ir Julius. Tačiau gana ryški ir gyvenimiška Samanė, aiškūs ir lietuviški: klebonas, vikaras, Gimbutas. O Viktoras, paties autoriaus žodžiais, lieka neryškus, pilkas ir paprastas. Toks jis ir norėta atvaizduoti.

Kalba nebloga, tik autorius labai mėgsta ilgusius balsius ten, kur reikia

trumpųjų, pvz.: plūkasi (15 p.) — turi būti **plukasi**, kiaulydė (41) — **kiaulidė**, būdavok (52) — **budavok**, paniūrės (88) — **paniūrės**, papūrė (88) — **papūrė**, apykaklės (102) — **apikaklės**, slydinėjo (215) — **slidinėjo** ir t. t. Taip pat labai apstu ir kitų netaisyklingumų, pvz.: atsikvėpia (8) — **atsikvepia**, skiemenuoja (9) — **skiemenuoja**, kilsteri (9) — **kilstelia**, melsvumas (194) — **melsvumas**, sufleruoti (260) — **suflieruoti** ir t. t. Tai yra nuolat pasikartojančios tos pačios rūšies klaidos. Jei autorius tai išidėmėtų ir galėtų pasitaisyti, tai jo kalba būtų labai gera.

KOVOS METAI DĖL SAVOSIOS SPAUDOS. Redagavo: kun. V. Bagdanavičius, MIC, dr. P. Jonikas, J. Švaistas—Balčiūnas. Lietuvių Bendruomenės Čikagos Apygardos leidinys, talkininkaujant Lietuviškosios Knygos Klubui. Dail. J. Pilipausko aplankas. Spaudė "Draugo" spaustuvė, 4545 W. 63rd St., Chicago, Ill. 366 psl., kaina \$5.

Dvylika studijų, kurios yra surinktos šioje knygoje, mus iš naujo priartina spaudos draudimo laikmečiui — pilnam įkvėpimo mūsų istorijos laikotarpiui. Studijų temos redakcinės komisijos taip buvo paruoštos, kad sudarytų ne chronologinę, bet dalykinę šio laikotarpio apžvalgą. Studijas paruošė šie autoriai: kun. V. Bagdanavičius, K. J. Avizonis, prof. Vacl. Biržiška, K. J. Čeginskas, dr. J. Matušas, J. Sangaila, dr. V. Sruogienė, V. Širvydas, D. Lipčiūtė - Augienė, dr. J. Prunskis.

SAUJA DERLIAUS. Skaitymai augantiems ir suaugusiems. Paruošė K. Barėnas. Išleido Nida, Lithuanian House, 1/2, Ladbroke Gardens, London, W. 11, Anglija.

Tai didelis rinkinys (550 psl.), kuriame yra sutelkta daug medžiagos iš mūsų senosios ir naujosios literatūros, tiek prozos tiek poezijos. Knyga skiriama lietuvių palaikymui. Visa medžiaga yra suskirstyta į keturiolika skyrių, bet gal būtų buvę geriau ją suskirstyti pagal koki nors konkretesnę kriterijų — pagal auto-

rius arba chronologine eile. Dabar ši knyga yra tikras labirintas, kuriame yra sunku surasti norimą autorių ar kūrinį. Bet šis darbas tikrai yra sveikintinas. Jis, be abejo, daug prisidės lietuvių palaikymui, nes jame yra sukrauti gausūs mūsų literatūros lobiai.

Gražina Tulauskaitė. **RUGSĖJO ŽVAIGŽDĖS.** Lyrika. Išleido Terra, 3333 S. Halsted St., Chicago, Ill. Spaudė Morkūno spaustuvė, 1957 m. Kieti viršeliai, 62 psl.

Tai tikrai gražus įnašas į mūsų literatūrą. Surinkta apie 50 autorės eilėraščių, parašytų 1951 - 1956 metais. Jie visi yra vaizdingi, gilūs, suprantami, apvilkti gražia forma. Štai vienas pavyzdys:

"Aš pamečiau gyvenimą,
Ieškodama žvaigždės.
Ir kelio jau nepamenu,
Ir negirdžiu širdies.

Surinkt, sudėt negalima
Pabirusių dienų...
Į savo žvaigždę tolimą
Apraibomis einu."

Petras Babickas. **PICTURESQUE LITHUANIA — GRAŽIOJI LIETUVA — LITUANIA PINTORESCA.** Paveiksluotos informacijos apie Lietuvą trimis kalbomis. Meninę dalį tvarkė dail. V. Vijeikis. Spausdino, VIVI spaustuvė, Chicago, Ill., 1958 m. 104 psl., didelis formatas, kaina \$4.00.

Knyga išleista Lietuvos Nepriklausomybės 40 metų šukakties proga, norint supažindinti svetimtaučius su gražiąja Lietuva, o taip pat ir lietuviams priminti jų mielą Tėvynę. Geros nuotraukos, spaudos darbas atliktas švariai.

Aloyzas Baronas. **MĖNESIENA.** Romanas. J. Karvelio knygyno leidinys, 3322 E. Halsted St. Chicago 8, Ill. Viršelį piešė dail. J. Pilipauskas, spaudė V. Vijeikio spaustuvė, 1957 m. 202 psl., kaina \$2,50.

Juozas Vaičiūnas. **ŽYMIJAI KARO VADAI.** Autoriaus leidinys. Knyga gautama pas autorių — 195 Drinkwater St., Sudbury, Ont., Canada. Kieti viršeliai, 216 psl., kaina \$3.